ОТ РЕДАКЦИЯТА
FROM THE EDITORIAL BOARD

In memoriam:
Васил Казанджиев
(1934 – 2026)

Напусна ни акад. Васил Казанджиев – композитор и диригент, последният от творците, които приемаме като основатели и утвърдители на Новата музика в България.

***

Васил Казанджиев принадлежи към поколението (да, поколението), което преживява ударите на бурята на 50-те години, довяна от Ждановското постановление, но утвърждава собствените си позиции и в значителна степен осмисля относително по-ведрите десетилетия след Априлския пленум. Той е от поколението (да, поколението – дори и в него да са само двамата с Иван Спасов), разгърнало у нас представата за Новата музика от зоната на дванайсеттоновата техника към модалността, сонористиката, отворените форми; емблема на творчеството му от тези активни години на установяване става пределно индивидуалният му подход към идеята за фолклора и за Средновековието, за старата българска църковна музика като композиторски материал[1]. „Дивертименто“ (1957), „Complexi sonori“ (1965), „Симфония на тембрите“ (1968), „Живите икони“ (1970), „Картини от България“ (1970), „Триумф на камбаните“ (1972), „Празнична музика (1972) – всички те и още много други негови творби остават знакови за българската музика от мрачното време на социализма. Всички те градят обществената тежест на фигурата на Васил Казанджиев.

[1] Всички те – заедно със собствената му рефлексия върху тях – са брилянтно разгледани в монографията на Милена Божикова (**Божикова**, Милена. Васил Казанджиев. София: ИИзк, 1999).

И заедно с тях – диригентското му присъствие, преминало през Софийската опера (1957 – 1964), изграждането на „Софийски солисти“ (1962 – 1977) и Симфоничния оркестър на Българското радио (1979 – 1993). Причините един диригент да придобие такава сериозна обществена значимост са (инстинктивно) ясни за публиката и трудно податливи на анализ от изследователите (става дума за сложна сплав от харизма, диригентска техника, репетиционни стратегии, познания за музиката, репертоарно поведение и още много качества). Иван Дреников определя Васил Казанджиев като „ефективен диригент“, имайки предвид поведението му на сцената – постигане на възможно най-голямото енергийно излъчване при пределно събрана и конкретна мануална техника, както и недопускане на емоционално-физически разгул; дори го сравнява с Пиер Булез. Самият Васил Казанджиев – говорейки за *techne*-то зад тази ефективност – често разказва за дългите и пунктуални репетиции, които усеща като напрягащи и изнервящи оркестрантите (откъсът със „Софийски солисти“ в YouTube е само мъничка илюстрация на усилията при непрестанно необходимото градене на състав? стил? култура? у нас); вниманието към детайла приема като наследено от Константин Илиев и – повече – от Добрин Петков. А после в разсъждения върху същността на дирижирането определя собствените си интерпретации като близки до романтичната линия[2]. Това съчетание води до множество паметни изпълнения – „Матис художникът“ от Хиндемит, Симфония № 5 и ораторията „Цар Давид“ от Онегер, „Missa brevis in D“ от Британ, Концерт за пиано и оркестър от Георги Минчев, Третият клавирен концерт на Прокофиев с Антон Диков са само част от тях; изумителен и до днес, дори и при сериозните изменения в слуховите ни нагласи от обилната линия на автентистите, остава Казанджиевият запис на „Sinfoniae Sacrae“ от Джовани Габриели със „Софийски солисти“ в негова транскрипция! Да не говорим за фантастичните записи на „Дивертименто концертанте“ и „Симфонии за 13 струнни“ от Лазар Николов и за това колко много български произведения са вдъхновени и изведени на бял свят от този състав.

Преподаването на дирижиране в Музикалната академия всъщност идва късно, през 1984[3]. Или пък е навреме – тогава, когато опитът и авторитетът вече са безспорни. За способността му да учи студентите си, а не да ги форматира по свой образ и подобие, достатъчно ясно говорят фигурите и изявите им днес – Росен Мила-

[2] Отново в книгата на Милена Божикова.

[3] Дотогава е допуснат само до предмета „Четене и свирене на партитури“; за преподаване на композиция не ми е известно да е ставало дума.

нов, Павел Балев, Христо Христов, Диан Чобанов, Григор Паликаров, Герган Ценов, Йордан Камджалов...

В последните десетилетия преклонението на по-късните му ученици към учителя диригент се превърна в пиетет към композитора Васил Казанджиев. Свързването на имената им с неговото беше заявка за сериозност в заниманията им с музика, декларация за отговорност към българското творчество. Живият контакт с човек, черпил с пълни шепи от блясъка на Константин Илиев, от строгото сияние на Добрин Петков, от дълбочината и вглъбеността на Лазар Николов, от непосредствената инвенция на Панчо Владигеров; с човек, работил и дружил с Боян Лечев, Петко Радев, Милчо Левиев и способен дълго и упоително да разказва за всичко това, беше за младите музиканти незаменим мост през времената. У самия него този контакт активизира преподавателския инстинкт и той превърна творчеството си в средство за приобщаването им към Новата (сериозната? истинската? музика). Така през новото хилядолетие се появиха нови пет симфонии[4], концертни пиеси за камерен ансамбъл[5], седем струнни квартета[6], впечатляващ брой сонати (поне 15 за пиано, една за два рояла и 9 за инструмент и пиано)[7] и труден за обхващане брой пиеси за различни инструменти и камерни състави[8].

---

[4] Симфония № 4 „Нирвана“ (2000), Симфония № 5 „Lux Aeterna“ (2006), Симфония № 6 „Каскади“ (2017), Симфония № 7 (2018), Симфония № 8 (2021).

[5] „Konzertstück“ за десет инструмента (2009), „Виртуозни движения“ за пиано и струнен оркестър (2022) „Konzertstück” за цигулка и струнен оркестър (2023).

[6] Струнен квартет № 3 (2002); № 4 (2010); № 5 (2013); № 6 (2014); № 7 (2017); № 8 (2019); № 9 (2020).

[7] Следващите изброявания са непълни и с несигурно датиране – привеждам ги единствено за да очертая общата картина. За творбите до 2012 се опирам на приложението в монографията на Георгита Бояджиева-Николова (**Бояджиева-Николова**, Георгита. Камерните творби на Васил Казанджиев за състав от струнни, духови и пиано (1968 – 2007). София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2019), а за по-късните – на нецеленасоченото ми проследяване на концертния живот от последните години: Соната концертанте за флейта/пиколо и пиано (2001); Соната за фагот и пиано (2007); Соната за обой и пиано (2007); Соната за цигулка и пиано (2008); Соната за пиано № 2 (2009); Соната за пиано № 3 (2010); Соната за цугтромбон и пиано (2010); Соната за пиано № 4 (2010/2011); Соната за пиано № 5 (2011); Соната за туба и пиано (2010/2011); Соната за виола и пиано (2011); Соната за пиано № 6 (2012); Соната за пиано № 7 (2012); Соната за контрабас и пиано (2012); Соната за пиано № 8 (2013); Соната за пиано № 9 (2013); Соната за два рояла (2016); Соната за пиано № 13 (2019); Соната за пиано № 14 (2019); Соната за пиано № 16 (2022); Соната „Вълшебната гора“ за алт саксофон и пиано (2025) и др.

[8] „Калейдоскоп“ за кларинет, виолончело и пиано (1999); „Езотерични вариации“ за пиано (2000); „Песента на делфина“ за виолончело и виб-

Почти всички – предназначени и посветени на конкретни млади изпълнители.

Беше приел мъдро напълно заслужената си позиция на жива легенда и не се колебаеше да отстоява твърди позиции (знаково беше например показното му напускане на Съюза на българските композитори през 2013). Съзнаваше, че дори и само присъствието на името му е гаранция за смислеността и състоятелността на някое начинание и го предоставяше охотно и с грижа. Такава беше и постоянната му подкрепа към музиколозите в Института за изследване на изкуствата.

***

Напусна ни Васил Казанджиев – композитор и диригент, последният от творците, които приемаме като основатели и утвърдители на Новата музика в България.

Поклон пред делото и паметта му!

Проф. д-р Горица Найденова,
главен редактор

рафон (2001); „Моменти“ за цигулка, виола и чело (2005); Трио-соната за кларинет, виолончело и пиано (2007); „Секвенции“ за китара и виолончело (2008); „Лирично интермецо“ за вибрафон и арфа (2008); „Дуо концертанте“ за виола и виолончело (2009); „Дуо концертанте“ за цигулка и виола (2010); „Монолози“ за соло виолончело (2010); „Афоризми“ за флейта/пиколо и туба (2011); „Диалози“ за флейта и валдхорна (2011); „Концертна фантазия“ за флейта/пиколо, валдхорна, маримба и виолончело (2011); „Четирите темперамента“ (2021); „Надежда за балет“ за пиано и три балерини (2022); „Концертна пиеса“ (Konzertstück) за валдхорна и пиано (2023); „Елегия“ за три цигулки, виола и контрабас (2023); „Импромптю“ за кларинет, фагот, тромпет и виола (2024); Клавирно трио (2024); Поема за кларинет, виолончело и пиано (2024); Ноктюрно и скерцо за виолончело и пиано (2024); Квартет за английски рог, пиколо, бас кларинет и контрафагот (2024); Концертна пиеса за духов квинтет (2025/2026) и др.